

RONDE TAFEL BIJENKOMST FAUNABEHEER

Uitdagingen in het faunabeheer

samenvatting op hoofdlijnen van het op woensdag 6 april 2022 gehouden Ronde Tafel Bijeenkomst Faunabeheer te Leusden

De Faunabeheereenheid Utrecht (hierna FBE Utrecht of FBE) heeft tot taak een effectief en efficiënt faunabeheer te coördineren binnen de provincie Utrecht. Deze taak ligt verankerd in de wet (*Wet natuurbescherming*) en het daartoe overeenkomstig opgestelde provinciale beleid (*Verordening Natuur en Landschap*). De zorg voor een duurzaam faunabeheer vergt om een continue weging van belangen. De uitvoering van het faunabeheer is, in beginsel, geen publieke taak maar is door de wetgever belegd bij grondeigenaren, -gebruikers en jachthouders.

Voor een planmatig beheer heeft de provincie de FBE Utrecht erkend als samenwerkingsverband van organisaties op het gebied van natuurbeheer, landbouw, particulier grondeigendom, de jacht en maatschappij. De FBE zorgt voor een adequate coördinatie van een duurzaam en planmatig faunabeheer alsmede een goede afweging van belangen van de participerende partijen in een faunabeheerplan, binnen de kaders van de wet en het provinciale beleid. Het Faunabeheerplan schetst een gecoördineerde (lange termijn) visie voor het planmatige beheer van diersoorten voor het werkgebied van de FBE.

Hoewel naar de letter van de wet de uitvoering van het faunabeheer geen publieke taak is, kan gelet op de strikt gelimiteerde speelruimte en de verwevenheid van het faunabeheerplan met het provinciale beleid, het faunabeheerplan in praktische zin worden opgevat als uitvoeringsprogramma met de FBE als coördinerende uitvoeringsorganisatie van het vastgestelde provinciale faunabeleid.

De uitdagingen waar de Faunabeheereenheid voor staat, nemen de laatste tijd in aantal en complexiteit sterk toe. Zo is er een algemene trend in de uitspraken van rechtbanken waar te nemen, die in toenemende mate wetenschappelijke onderbouwingen en aantoonbare causale verbanden vereisen voor de uitvoering van het provinciaal beleid in casu het gebruik van ontheffingen. En die zijn helaas dikwijls niet voorhanden. Niet in de laatste plaats omdat langjarig en onafhankelijk faunabeheer begeleidend wetenschappelijk (praktijk)onderzoek buitengewoon complex en dus kostbaar is, maar ook omdat objectieve en verifieerbare schadegegevens simpelweg niet altijd voorhanden zijn. Immers: de provinciale beleidsregels¹ bepalen welke faunaschades wél dan wel niet voor (gedeeltelijke) vergoeding in aanmerking komen en derhalve welke wel resp. niet worden getaxeerd.

¹ Zie: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/tegemoetkoming-aanvragen/provinciale-beleidsregels/>

Dit stelt ons gezamenlijk voor diverse uitdagingen.

Om deze uitdagingen het hoofd te kunnen bieden zijn tijdens de dag diverse aanbevelingen gedaan.

Tot de belangrijkste kunnen worden gerekend:

- Wilde dieren houden zich niet aan administratieve grenzen; stem beleid derhalve boven provinciaal af, werk vanuit een leefgebieden benadering en stel regels eenduidig en uitvoerbaar op.
- Investeer in faunabeheer begeleidend wetenschappelijk (praktijk)onderzoek, de ontwikkeling van adaptive management strategieën, en een adequate monitoring.
- Draag zorg voor objectieve en verifieerbare fauna schadetaxaties inclusief schades aan natuur/biodiversiteit.
- Zorg voor een integraal beleid; populaties worden primair begrensd door beperkingen in beschikbaar voedselaanbod en het areaal geschikt leef- en/of voortplantingsgebied. Sturing hierop bevordert duurzame oplossingen.
- Politiek: kies koers en stel heldere kaders op incl. toereikende uitvoeringsmiddelen.
- Jagers en andere betrokken faunabeheerders kennen slechts een beperkte wettelijke verplichting om het provinciale faunabeleid tot uitvoering te brengen en toch leveren zij grote inspanningen; waardeer de inzet van al deze betrokkenen bij de uitvoering van het provinciale beleid.

Voor de inhoud van de presentaties wordt verwezen naar de bijlagen².

² Bijlagen:

- Geert Groot Bruinderink: *Faunabeheer & wetenschap; een contradictio in terminis?*
- Rik Schoon: *Faunabeheer tussen beleid en uitvoering; discrepantie of dialoog?*
- Martin Drenthen: *Samenleven met wilde dieren; een onmogelijke opgave?*
- Handert Scheffer: *Faunabeheer: uitdagingen op de werkvloer*

Faunabeheer en wetenschap; een *contradictio in terminis*?

Ronde tafel bijeenkomst FBE en Statenleden Utrecht op 6 oktober 2021

Geert Groot Bruinderink *FaunaPartner*

In opdracht van de FaunaBeheerEenheid Utrecht

FaunaPartner

faunabeheereenheid
UTRECHT

1

Het gaat al jaren en nog steeds bergafwaarts met natuurkwaliteit en biodiversiteit en dit gaat miljarden kosten (Wereldbank, CBS, PVDL). De provincie Utrecht kan hier een extra impuls geven

FaunaPartner

2

Utrecht kent een grote variatie aan landschappen

Pijlers onder het provinciaal natuurbeleid:

- ontwikkelen (grote druk op de ruimte)
- veiligstellen (integratie met andere gebruikers)
- verbinden (NatuurNetwerk NNN Utrecht)

FaunaPartner

3

De grauwe gans

- onbalans in het ecosysteem: geen aantal regulerende factoren
- ondanks ingrepen populatiegroei van ca. 10% per jaar
- extra: habitatmanipulatie in broedgebieden (stroomdraden, opheffen eilandsituaties)
- ruimte voor vos, das, wild zwijn, wolf, zeearend

FaunaPartner

4

Kleine zoogdiersoorten: haas, konijn en vos
- invasieve soorten of exoten: wasbeer (hond), bever, muskratt, muntjac
Grote zoogdiersoorten: ree, edelhert, damhert, wild zwijn en wolf
- natuurlijke gasten: goudjakhals, wolf

Eisen aan leefgebied grote soorten: hoe groter, meer divers en rustiger hoe beter → grote zoogdiersoorten indicator natuurkwaliteit en mede leidend bij realisatie, verbetering en uitbreiding NNN Utrecht

FaunaPartner

5

Beheeraspecten grote wilde zoogdieren (1)

- spontane kolonisatie >= actieve introductie
- uitgebreide veterinaire protocollen
- 0-standbeleid op termijn juridisch en praktisch niet haalbaar

Overlast is dichtheidsafhankelijk

→ lage dichtheden i.v.m. overlast landbouw, natuur, veterinair risico, verkeersveiligheid, veiligheid mens en beheerbaarheid

FaunaPartner

6

Beheeraspecten grote wilde zoogdieren (2)

- rasters en bebouwing haaks op natuurkwaliteit
- jaarlijkse aanwas ree, edelhert en damhert ca. 35%
- jaarlijkse aanwas wild zwijn en wolf ca. 100 - 150%
- edelhert, damhert, wolf: roedels
- ree: solitair en 's winters in open landschap sprongen
- wild zwijn: rottes

7

Beheeraspecten grote wilde zoogdieren (3)

- ree en wolf meer territoriaal dan edelhert, damhert en wild zwijn
- dichtheid ree en wolf gereguleerd door interactie voedselaanbod en sociale interacties
- dichtheid edelhert, damhert en wild zwijn gereguleerd door voedselaanbod

8

Beheeraspecten grote wilde zoogdieren (4)

Beheer wilde hoefdieren en (probleem)wolven is lastig

→ suggesties:

- damhert en complex [edelhert, wild zwijn en wolf] communicerende vaten
- noodzaak beheer ree twijfelachtig, niet aangetoond (benutting?): extensiever
- Adaptive Impact Management?
- contingent goed opgeleide faunabeheerders onder aanvoering van FBE

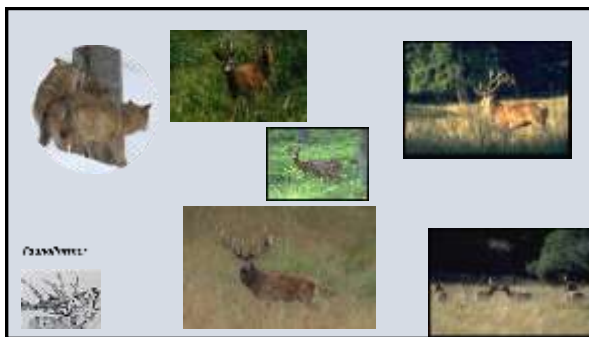

9

Dank u voor uw aandacht

10

11

1

Een paar dingen vooraf.....

- Er is sprake van decentraal faunabeheer op provinciaal niveau
- De jager heeft slechts plichten t.a.v. wild (5 diersoorten)
- Alle andere soorten zijn de verantwoordelijkheid van de provincie
- De probleemsoorten in NL:
 - Behoren niet tot het wild
 - Zijn daarmee het probleem van de provincies en niet van de jager
 - Houden zich niet aan administratieve grenzen

2

Decentraal beheer, deel 1

- 12 verschillende beleidsplannen
 - In iedere provincies gelden eigen regels
 - Regels naar soort, gewas, gebied en jaargetijde
- Dierpopulaties trekken zich niets aan van administratieve grenzen
 - Hun voorkomen wordt gedictieerd door biotoop en omgeving
- WBE's zijn met de invoering Wnb niet langer provinciegrens-overschrijdend
 - Jachtvelden zijn dat echter wel

3

Jagers....

- Hebben plichten jegens het wild
 - Hebben echter geen plichten m.b.t. schadebestrijding en beheer!
- Grondgebruikers hebben rechten t.a.v. schadebestrijding en beheer
 - Jagers kunnen daarbij op vrijwillige basis meewerken

4

Juridisch intermezzo

- De Wnb kent geen strafbepalingen
- Strafbepalingen uit de Wed zijn van toepassing
- Al snel een misdrijf (opzets criterium)
- Strafblad

5

Decentraal beheer, deel 2

- Dierpopulaties trekken zich niets aan van administratieve grenzen
- Populaties reageren als een zelfstandige entiteit op ingrepen
- Populaties reageren dus (ook) op verschillen in provinciaal beheer
- Helaas weinig bewijs van onderlinge afstemming beleid

6

Extra obstakel

- Recente uitspraken rechterlijke macht inzake "zekerheden"
 - Landelijke vrijstelling vos geen wettelijke grondslag (RB Midden Nederland)
 - Niet aannemelijk maken maar causaliteit aantonen
 - € 250 schade moet worden afgezet tegen bedrijfsomvang

7

De gevolgen

- Jagers willen best wel helpen, maar zien door de bomen het bos niet meer
- Voortdurend de dreiging van het plegen van een misdrijf
 - Strafblad en intrekking jachttakte
 - Jarenlange "zekerheden" voorlopig onderuitgehaald door de rechter
- Effectiviteit van beheer is door de veelheid aan regels en gebrek aan onderlinge afstemming veel lager dan mogelijk
- Jagers worden steeds terughoudender om als vrijwilliger nog medewerking te verlenen aan het provinciaal beleid t.a.v. niet-wild soorten
- De problemen worden niet opgelost

8

Verbeterpunten

- Leefgebiedsgrenzen horen bij beheer leidend te zijn
 - Stem daartoe beleid af; zowel intra- als interprovinciaal
- Minder regels
 - "Ihr Holländer schieszt nichts tot, ihr redet alles tot!"
- Stel regels eenduidig en uitvoerbaar op
- Benoem onzekerheden en geef ruimte voor lerend beheren
 - Voorkom een cirkelredenering
 - "Adaptive management"

9

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Samenleven met wilde dieren; een onmogelijke opgave?

Martin Drenthen

Ronde Tafelbijeenkomst
Faunabeheer Utrecht
woensdag 6 april

1

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

- Traditionele ethiek was lange tijd **antropocentrisch**
- Antropo-centrisme: de mens staat in het centrum
 - Natuur heeft alleen instrumentele waarde,
 - De mens als maat der dingen:

Nuttige natuur ↔ nutteloze natuur
(onkruid en ongedierte)

→ Landgebruik gericht op gebruik van natuur

→ gevaar van overexploitatie

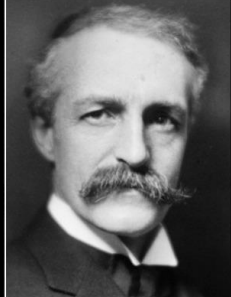

2

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Gifford Pinchot (1865 – 1946) Nature Conservation duurzaam natuurbeheer

Without natural resources life itself is impossible. From birth to death, natural resources, transformed for human use, feed, clothe, shelter, and transport us. Upon them we depend for every material necessity, comfort, convenience, and protection in our lives. Without abundant resources prosperity is out of reach.

— Gifford Pinchot —

AZ QUOTES

3

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

- “Verstandig beheer en behoud van ‘natuurlijke hulpbronnen’ ”

functionele gebruiksnatuur

→ wildbeheer van nuttige diersoorten (benuttingsjacht)

→ ...en bestrijding van “faunaschade” door beheer van “ongedierte”

4

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

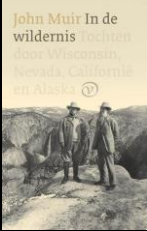
Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

John Muir (1838 – 1914) Nature Preservation

- Niet alleen natuur *behouden* voor menselijk gebruik, maar ook juist natuur *beschermen* tegen menselijk exploitatie

→ Behoud van **wildernis**

→ Yosemite National Park (1890)

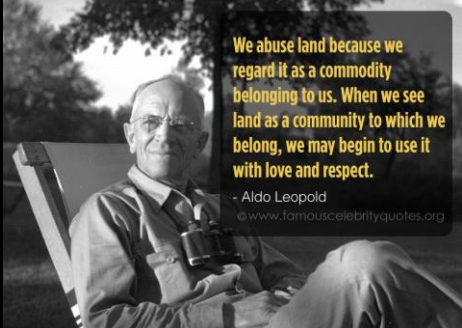

5

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

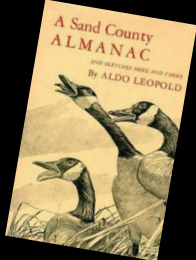
Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Aldo Leopold (1887-1948) “The Land Ethic”

We abuse land because we regard it as a commodity belonging to us. When we see land as a community to which we belong, we may begin to use it with love and respect.

- Aldo Leopold
© www.famouscelebrityquotes.org

A Sand County Almanac (1949)

6

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Naar een ecocentrisch faunabeheer?

Leopold verwoordt een meer ecocentrische visie op faunabeheer

→ Beheer gericht op het handhaven van het evenwicht van ecosysteem

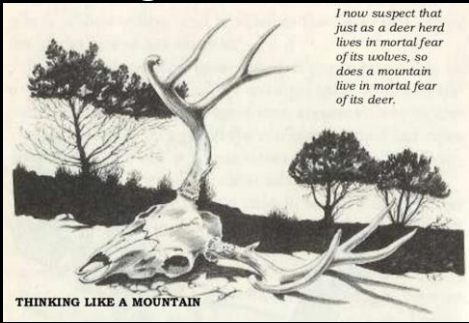
“Iets is juist wanneer het bijdraagt aan behoud van de integriteit, stabiliteit en schoonheid van de biotische gemeenschap. Het is verkeerd als het ertoe neigt dat niet te doen”.

7

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

‘Thinking Like a Mountain’

I now suspect that just as a deer herd lives in mortal fear of its wolves, so does a mountain live in mortal fear of its deer.

THINKING LIKE A MOUNTAIN

Alleen de berg heeft lang genoeg geleefd om objectief te luisteren naar het gehuil van een wolf...

Ik vermoed nu dat, net zoals de herten in doodsangst leven voor de wolf, de berg in doodsangst leeft voor zijn herten.

8

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

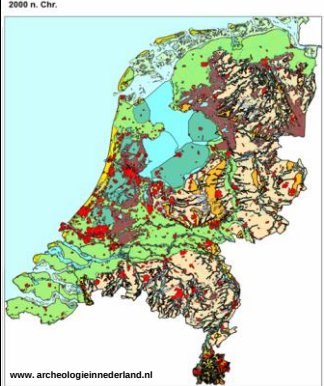
Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Verweving van natuur en cultuur

In het Nederlandse landschap bleef niets ongerept

We leven in een landschap dat bestaat uit netwerk van door de mens gedomineerd “cultuurlandschap”, met daartussen stukken “half-natuur” en kleine enclaves “nagenoeg natuurlijk landschap”

“Samengaan van mens en natuur”
Wij hebben het landschap niet alléén gemaakt, maar samen met alle andere soorten
→ **rentmeesterschap**

9

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Verschillende natuurbeelden

Functioneel

Arcadisch

Wildernis

J. Keulartz, H. van der Windt & J. Swart (2006):
Natuurbeleid, schaakspel op verschillende borden. NWO Ethiek en beleid

10

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Functioneel

Arcadisch

Wildernis

11

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Drie natuurbeelden

	Natuurbeelden		
	Functioneel	Arcadisch	Wildernis
Beleidsdoelstelling	Veiligstellen van aan productie gerelateerde natuur	Behouden van landschappelijke patronen	Stimuleren van ecologische processen
Beheer	'Meekoppeling'	Traditionele techniek	'Niets doen'
Behoefte	Veiligheid	Vertrouwdheid	Vreemdheid
Ecologie	Productie-ecologie	Structuur-ecologie	Systeem-ecologie
Ethiek	Antropocentrisch	Rentmeester/Partner	Ecocentrisch
Esthetiek	Formalistisch/functioneel	Subjectivistisch	Objectivistisch

Vrij naar J. Keulartz, H. van der Windt & J. Swart (2006):
Natuurbeleid, schaakspel op verschillende borden. NWO Ethiek en beleid

12

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

- Het huidige faunabeheer gaat ervan uit dat strikte scheiding tussen natuur en cultuurlandschap veel problemen kan helpen oplossen.

13

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

natuur-cultuur dualisme

- Beheer veelal gericht bewaken van die grens.
- Schadepreventie aan deze zijde van het hek, door dieren in de natuur houden of anders met afschot de schade beperken:
 - Mensenland beschermd tegen verstoring door wilde dieren
 - Wilde dieren door ons beheerd in reservaten

14

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

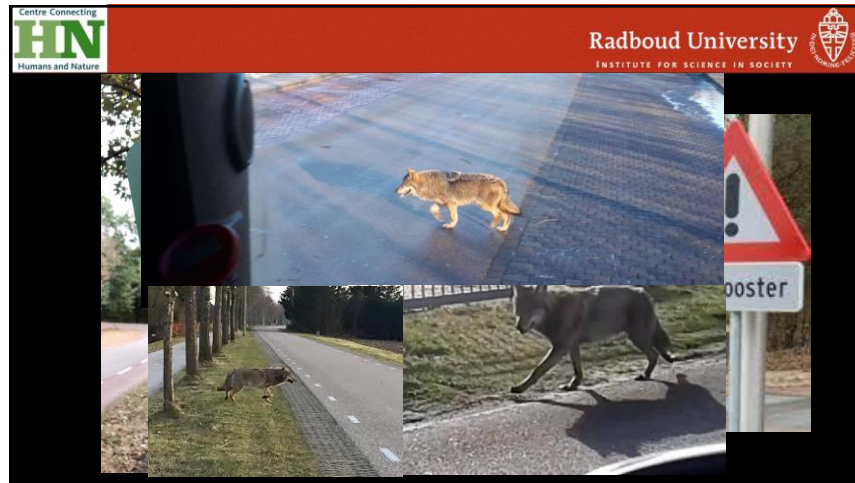
Boeren zijn schade door dassen zat: 'ik ben een halve hectare maïs kwijt'

15

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

16

17

18

19

20

21

22

Centre Connecting
H.N.
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

- Het **landschap** laat zich **niet netjes scheiden** in natuurreservaten en cultuurlandschappen.
- **We delen het landschap** met andere soorten, ook wanneer we ons daar niet altijd bewust van zijn.

23

Centre Connecting
H.N.
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

? Dat confronteert ons met **ethische** vragen: ?

- Zijn we werkelijk **bereid om plaats te maken** voor andere organismen?
- Zijn we bereid om het **wilde en onvoorspelbare** weer een plek te geven in ons leven?

24

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

verschillende maar overlappende werelden

25

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Hoe te navigeren in een gelaagd landschap met bewoners van verschillende werelden?

26

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Rekening houden met verschillende behoeften...
...erop vertrouwen dat niemand conflicten wil
...en accepteren dat het af en toe misgaat.

27

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Intersoortelijke communicatie

28

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

Samenleven met andere soorten

- Faunabeheer moet **niet alleen zijn gericht op beheersing** van wilde dieren en beperking van faunaschade,
- maar ook op de zoektocht naar vormen van **samenleven** met **erkenning van de wederzijdse behoeften**.
- Een **faire** manier van samenleven met andere soorten veronderstelt een bereidheid om ruimte te geven aan de ander. Het landschap te delen.

29

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

- ‘onderhandelen’ over de verdeling van ruimte ter voorkoming van onnodige conflicten.
- Dat vereist een wederzijds leerproces:
 - **Wilde dieren moeten kunnen leren** waar ze beter kunnen wegblijven en waar ze mogen zijn,
 - **Mensen moeten leren** dat het land niet van hen alleen is.

30

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

- Er bestaat **geen strikte grens** tussen ‘ons’ cultuurlandschap en ‘hun’ natuur.
- Maar we kunnen binnen het landschap wel gebruik maken van barrières en andere **communicatiemiddelen** die kunnen helpen bij het bereiken van een conflict-arm samenleven tussen soorten

bijvoorbeeld:

- wolfwerende hekken als ‘opvoedmiddel’

deVolkskrant

REPORTAGE DE WOLF / KICHT

Zo beschermt de familie Teesselink hun schaapjes tegen de komst van de wolf

In Overijssel bereiden ze zich voor op de komst van de wolf. Samen met een speciaal team vrijwilligers. Waar lammetjes en oenen lonken, wordt een wolfwerende omheining geplaatst. ‘De wolf is er nu eenmaal, daar moeten we mee dealen.’

Casper Janssen | 14 maart 2019, 22:40

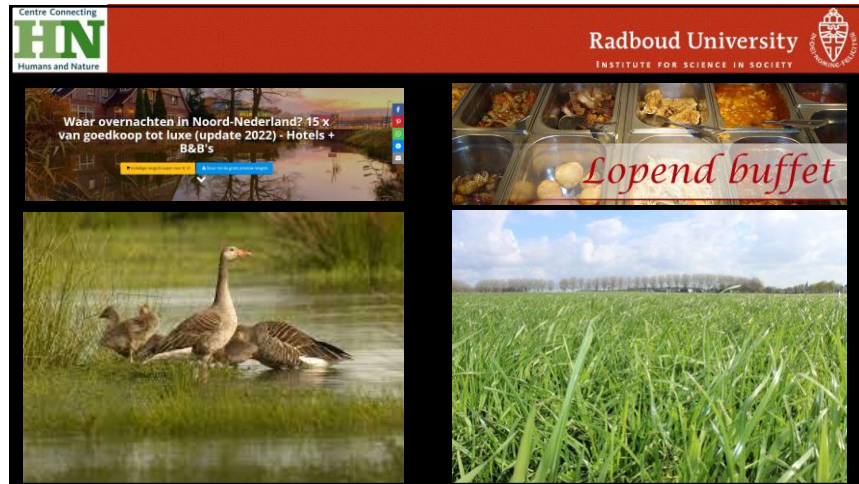
31

Centre Connecting
HN
Humans and Nature

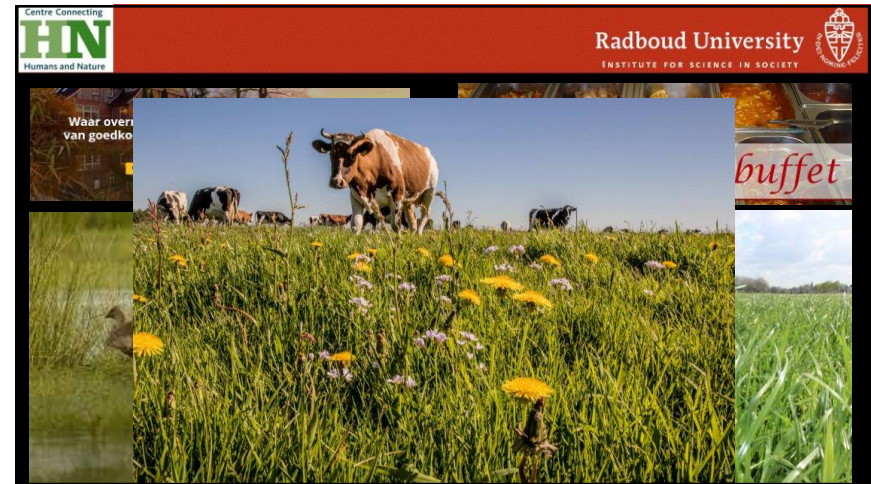
Radboud University
INSTITUTE FOR SCIENCE IN SOCIETY

32

33

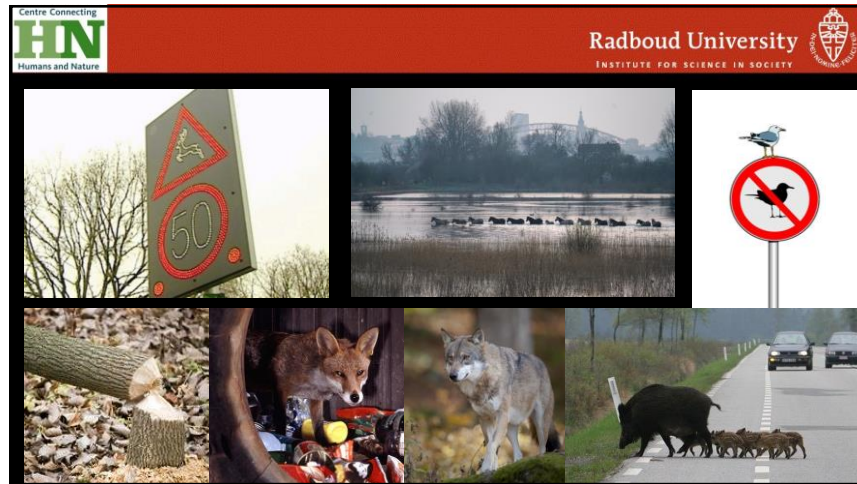
34

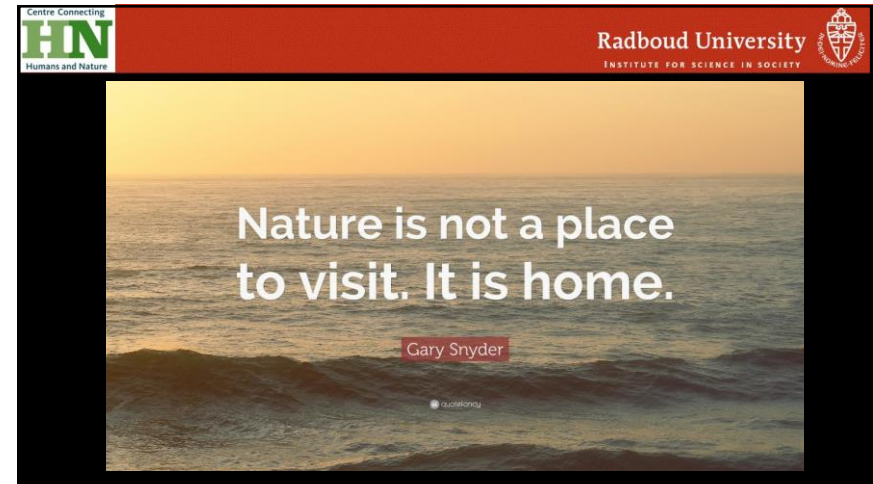
35

36

37

38

39

Ronde tafel Bijeenkomst
Faunabeheer
6 april 2022

Faunabeheer:
Uitdagingen op landgoed De Boom

Ing. J.L. (Handert) Scheffer
Rentmeester

1

“Juffrouw Annie”

2

Kenmerken stichting De Boom

- Charitatieve doelstelling
- Instandhouding Landgoed
- Bescherming cultureel erfgoed, natuur en landschap
- Sociale betrokkenheid bij opwonenden

3

Bezittingen

- Totaal 1.151 ha
- Circa 275 ha bos, natuur en landschap
- Circa 750 ha verpachte landbouwgronden
- Historische buitenplaatsen “De Boom” en “De Heiligenberg”
- 16 actieve boerderijen, waarvan 1 rijksmonument
- 60 woonobjecten (huur en erfpacht)
- Groen activiteitscentrum Groot Zandbrink

4

Landgoed

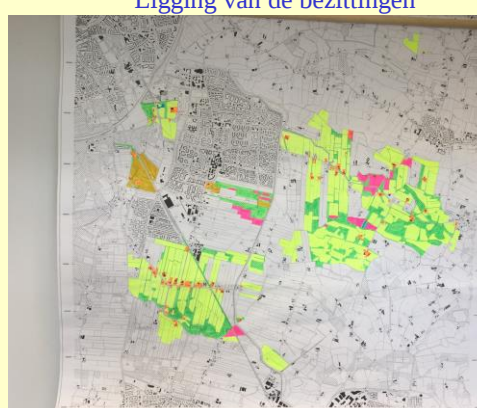

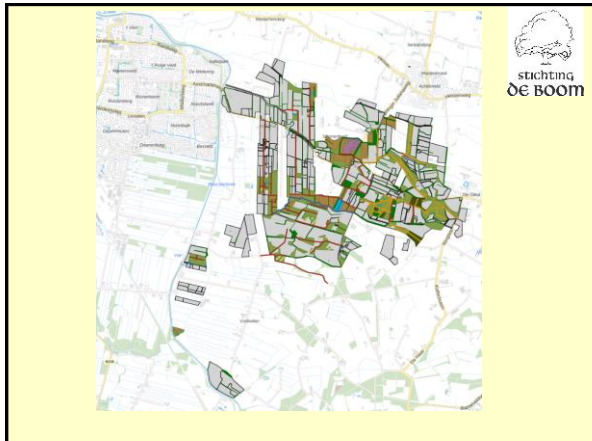

5

Ligging van de bezittingen

6

7

8

Jacht en schadebestrijding zijn traditionele onderdelen van het landgoedbeheer

stichting
DE BOOM

Jachtverslag 1954: Aan de Langesteeg 100 patrijzen geschoten. Ook een wild zwijn...;

Situatie 2022

- Schade door reeën in natuurlijke verjonging eiken en in maïs
- Hazenschade in houtwallen en elzensingels
- Vos is jarenlang straf bestreden. Hazenstand fors hersteld, fazanten/patrijs niet terug. Verwachting is dat huidige verbod i.c.m. vogelgriep groot effect zal hebben op weidevogels/hazen/eenden
- Kraaien/Kauwtjes eten veel jonge haasjes/weidevogels, daarnaast schade kuilbalen. Vogelgriep maakt bestrijding moeilijk
- Ganzen: stand en schade neemt gestaag toe
- Dassen: Zijn vanaf ongeveer 2000 exponentieel toegenomen en hebben zich vanaf het oosten verplaatst naar huize De Boom. Circa 17 actieve burchten en een vergelijkbare hoeveelheid schuilburchten. Alle goede plekken lijken ook "bezet". Dassen eten jonge hazen als ze er op lopen. Schade aan maïs (3 weken per jaar), soms fors
- Ondergraven historische wal (gaan we bekijken) door de das leidt tot dilemma!

9

stichting
DE BOOM

Uitdagingen en mogelijke oplossingen

- Conflict natuurbelang en Faunabelang
- "Uitkleden" groene BOA door de politieregio Midden Nederland
- Wat te doen met de wolf? Er zijn sporen die er op wijzen dat hij de vallei "gevonden" heeft, maar de biotoop is niet erg geschikt (te open/veel verstoringbronnen)
- Drempel voor schademelding wordt als (te) hoog (€ 250,-) beleefd
- Draagkrachtberekeningen bieden wellicht een oplossingsrichting. Voor reewildbeheer is dit een bekend systeem, waarom niet voor dassen en andere soorten?

10

11